

SOURCES ON DREAMS

בס"ד

By Rabbi Dr. Nachum Amsel

These sources are from the book, "The Encyclopedia of Jewish Values" published by Urim, or the upcoming books, "The Encyclopedia of Jewish Values: Man to Man" or "The Encyclopedia of Jewish Values: Man to G-d" to be published in the future.

1) בראשית כח:יב-יד

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדו בו: והנה ד' נצב עליו ויאמר אני ד' אלקי אברהם אביך ואלהי יצחק הארץ אשר שכב עליה לד אתננה ולזרעך: והנה זרעך כעפר הארץ ופרצת ימה וקדמה וצפנה ונגבה ונברכו בך כל משפחת האדמה ובזרעך:

2) בראשית לו:ה-ח

ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנה אתו: ויאמר אליהם שמעו-נא החלום הזה אשר חלמתי: והנה אנחנו מאלמים אלמים בתוך השדה והנה קמה אלמתי וגם-נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחווין לאלמתי: ח ויאמרו לו אחיו המלך תמלך עלינו אם-משול תמשל בנו ויוספו עוד שנה אתו על-חלמתי ועל-דבריו:

3) בראשית מ:ח-יג

ויאמרו אליו חלום חלמנו ופתר אין אתו ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלקים פתרנים ספרו-נא לי: ויספר שר-המשקים את-חלמו ליוסף ויאמר לו בחלומי והנה-גפן לפני: ובגפן שלשה שריגים והוא כפרחת עלתה נצה הבשילו אשפלתיה ענבים: וכוס פרעה בידו ונקח את-הענבים ונאשחט אתם אל-כוס פרעה ונאתנו את-הכוס על-כף פרעה: ויאמר לו יוסף זה פתרנו שלשת השרגים שלשת ימים הם: בעוד ושלשת ימים ישא פרעה את-ראשך והשיבך על-כנף ונתת כוס-פרעה בידו כמשפט הראשון אשר היית משקהו:

4) בראשית מא:טו-כ

ויאמר פרעה אל-יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עקיף לאמר תשמע חלום לפתר אתו: ויען יוסף את-פרעה לאמר בלעדי אלקים יענה את-שלוש פרעה וידבר פרעה אל-יוסף בחלמי הנני עמיד על-שפת היאר: והנה מן-היאר עלת שבע פרות בריאות בשן ויפת תאר ותרעינה באחו: והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מאד ורקות בשן לא-ראיתי כהנה בכל-ארץ מצרים לרע: ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות הראשונות הבריאות:

5) בראשית כו:ו-ז

ויאמר אליו האלקים בחלום גם אנכי ידעתי כי בתם-לבבך עשית זאת ואחשך גם-אנכי אותך מחטו-לי על-כן לא-נתתיך לנגע אליה: ועתה השב אשת-האיש כי-נביא הוא ויתפלל בעדך ורחי ואם-אינך משיב דע כי-מות תמות אתה וכל-אשר-לך:

6) במדבר כב:ט-יג

ויבא אלקים אל-בלעם ויאמר מי האנשים האלה עמך: ויאמר בלעם אל-האלקים בלק בן-צפר מלך מואב שלח אלי: הנה העם היצא ממצרים ויכס את-עין הארץ עתה לכה קבה-לי אתו אולי אוכל להלחם בו וגרשתיו: ויאמר אלקים אל-בלעם לא תלך עמם לא תאר את-העם כי ברוך הוא: ויקם בלעם בבקר ויאמר אל-שרי בלק לכו אל-ארצכם כי מאן ד' לתתי להלך עמכם:

7) פרק ט של מסכת ברכות

8) ברכות נה:

ואמר רבי יוחנן שלשה חלומות מתקיימין חלום של שחרית וחלום שחלם לו חבירו וחלום שנפתר בתוך חלום ויש אומר אף חלום שנשנה שנאמר ועל השנות החלום וגו'

9) ברכות נז:

חלום אחד מששים לנבואה

10) סידור, קריאת שמע על המיטה

ברוך... המפיל חבלי שנה על עיני ותנומה על עפעפי. ויהי רצון מלפניך ד' אלקי ואלקי אבותי. שתשפניני לשלום ותעמידני לשלום. ואל יבהלני רעיוני וחלומות רעים והרהורים רעים...

11) ברכת כהנים, מוסף ליום טוב (בחול"ל) (מבוסס על ברכות נה):

רבוננו של עולם, אני שלך וחלומותי שלך, חלום חלמתי ואני יודע מה הוא. יהי רצון מלפניך דוד אלהי ואלהי אבותי, שיהיו כל חלומותי עלי ועל כל ישראל לטובה, בין שחלמתי על עצמי ובין שחלמתי על אחרים, ובין שחלמו אחרים עלי, אם טובים הם חזקם ואמצם, ויתקיימו בי ובהם כחלומותי של יוסף הצדיק, ואם צריכים רפואה רפאם כחזקתו מלך יהודה מחליו, וכמרזם הנביאה

מְצַרְעָתָהּ, וּבְנֵעָמֹן מְצַרְעָתוֹ, וּבְכַמִּי מָרָה עַל יְדֵי מִשָּׁה רַבְּנוֹ, וּבְכַמִּי יָרְחוּ עַל יְדֵי אֶלְיָשָׁע. וּבְשֵׁם שְׁהַפְּכֶת אֶת קַלְלַת בְּלָעַם הַרְשָׁע מְקַלְלָה לְבָרְכָה בְּן תַּהֲפוּף כָּל חַלּוּמוֹתַי עָלַי וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל לְטוֹבָה וְתִשְׁמְרֵנִי וְתִחַנְּנֵנִי וְתִרְצָנִי. אִמֵּן:

12) הוריות יג, גיטין נב.

אמר, דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין

13) ברכות נה.

ואמר רב חסדא לא חלמא טבא מקיים כוליה ולא חלמא בישא מקיים כוליה

14) פירוש רש"י על בראשית לז:י'

הבוא נבוא -- והלא אמך כבר מתה, והוא לא היה יודע שהדברים מגיעין לבלהה, שגדלתו כאמו (כ"ר פד, יא.). ורבותינו למדו מכאן, שאין חלום בלא דברים בטלים,

15) ברכות נה:

שמואל כי הוה חזי חלמא בישא אמר: (זכריה י') וחלמות השוא ידברו. כי הוה חזי חלמא טבא אמר: וכי החלומות השוא ידברו? והכתיב (במדבר י"ב) בחלום אדבר בו. רבא רמי: כתיב בחלום אדבר בו וכתוב וחלמות השוא ידברו לא קשיא, כאן על ידי מלאך, כאן על ידי שד.

16) זכריה י' ב:

כי התרפים דברו-און והקוסמים חזו שקר וחלמות השוא ידברו הבל ינחמון על-כן נסעו כמו-צאן יענו כי-אין רעה:

17) במדבר יב:

ויאמר שמעו-נא דברי אם-יהיה נביאכם ד' במראה אליו אתוודע בחלום אדבר-בו:

18) סנהדרין ל.

הרי שהיה מצטער על מעות שהניח לו אביו ובא בעל החלום ואמר לו כך וכך הן במקום פ לוני הן של מעשר שני הן זה היה מעשה ואמרו דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין

19) שולחן ערוך, חושן משפט רנה:ט

היה פקדון ביד אביהם ואינו יודע היכן הניחו, ואמרו לו בחלום כך וכך הם ובמקום פלוני הם ושל פלוני הם או של מעשר שני הם, ומצאם במקום שנאמר לו ובמנין שנאמר לו, דברי חלומות לא מעלין ולא מורידין אלא הרי הם שלו.

20) שולחן ערוך, יורה דעה רי' ב:

הנודר בחלום אינו כלום ואינו צריך שאלה ויש אומרים שיתירו לו עשרה דינעו למקרי ויש לחוש לדבריהם

21) פירוש אברבנל על בראשית מא

...וכי תאמר בלבבך במה יבדלו חלומות השוא המשובשים מהחלומות הצודקים המושפעים אצל החולם אותם אני אשיבך מלין שכבר ימצאו על זה שני אותות עצמיים האחד היא שהחלום הצודק יבוא מסודר ונכון כי להיותו מושפע עם היות שהכוח המדמה יגשים השפע ההוא ויחקקה במשלים ודמיונים אחרים אין ספק שיבוא תמיד בסדר נכון ומוכן יורה על מה שיורה. אמנם חלומות השוא יבואו בלי סדר מבולבלים עם ערוב דברי זרים ממנו...

22) פירוש רבינו בחיי על בראשית מא:

ודע כי החלומות מפני ג' סבות. מפני מאכלים, מפני מחשבות, מפני חזוק הנפש. המאכלים מולידים גסות ומעלין עשן אל המוח, והחלום הבא בסבת זה הכל עניני הבל ודברים בטלים. החלום הבא בסבת מחשבות הוא כשאדם מחשב בהם תדיר, ומכח ציור המחשבה שהוא מחשב בהם ביום יראה אותם בלילה, הוא שכתוב בנבוכדנצר (דניאל ב) "רעיונך על משכבך סליקו". והחלום הבא מפני חזוק הנפש הוא האמתית הראוי מכלם שהוא מכחות הנפש...

23) שו"ת תשב"ץ, חלק ב, קכח

והשכל מעיד עליו כי יש חלומות צודקים ראוי לחוש להם. ויש חלומות בלתי צודקים אין לחוש להם אנחנו מסופקים בזה החלום אם הוא צודק או הוא בלתי צודק ... וידוע הוא כי בכל דבר שבממון יש לנו להעמיד הממון שנפל בו הספק בחזקתו ועל זה אמרו באותו שהיה מצטער על מעות מעשר שני שהניח אביו שאין לו לסמוך על החלום ויונח הממון ההוא בחזקתו כאשר הי' קודם החלום דברי חלומות בכענין זה לא מעלין ולא מורידין להוציא הממון מחזקתו וכן כתוב זה בשאלתא דויהי מקץ וכן בההוא אפטרופא דהוי מזבין ארעא מספקא לא יהבי ליה רשותא למזבן בלאו דינא. אבל במי שנדוהו בחלום אם על ידי מלאך הוא הרי הוא מנודה ואם ע"י שד הוא אינו מנודה וא"כ זה ספק מנודה ספק אינו מנודה והרי זה כספק איסורים

24) פסחים ט.

הווי ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי ודאי

25) חולין י'.

שמע מינא חמירא סכנתא מאיסורא

26 שולחן ערוך, אורח חיים רכ:א

הרואה חלום ונפשו עגומה עליו ייטיבנו באפי תלתא דרחימו ליה (פי' שאוהבים אותו) ולימא באפייהו חלמא טבא חזאי ולימרו אינהו טבא הוא וטבא להוי וכו' :

27 רמב"ם, הלכות תעניות א:יב

הרואה חלום רע צריך להתענות למחר כדי שישוב ויעור במעשיו ויחפש בהן ויחזור בתשובה ומתענה ואפילו בשבת ומתפלל עננו בכל תפלה אף על פי שלא קיבלה עליו מבעוד יום והמתענה בשבת מתענה יום אחר מפני שביטל עונג שבת